

УДК 343.9:343.544-053.2

Т.А. ШЕВЧУК, канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ
 ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0162-7011>

ЩОДО ОСНОВНИХ ПРИЧИН ДИТЯЧОЇ ПРОСТИТУЦІЇ, ЯК НЕГАТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА, В СУЧАСНОМУ УСПІЛЬСТВІ

Ключові слова: дитяча проституція, рання соціалізація, сексуальна експлуатація дітей, соціальна система, сім'я, насильство в сім'ї, агресія дітей, сексуальна розбещеність

Загальновідомим є те, що проституція являється однією з найдавніших професій. У різний час та в різних країнах світу до неї спостерігалось діаметрально протилежне ставлення – від суворой заборони до повної легалізації і відповідної правової регламентації. Однак, якщо до проституції дорослих суспільство вже, можна сказати, звикло і ставлення до неї є подекуди терпимим, то дитяча проституція завжди викликала гнів, обурення, адже до заняття нею залучаються найменш захищені і найуразливіші громадяни – діти.

Дана проблема цілком виправдано являється сферою наукових інтересів багатьох вчених. Питання, пов'язані із дитячою проституцією, у своїх роботах висвітлювали О.М. Балакірева, І.О. Бандурка, В.О. Глушков, Л.С. Кучанська, К.Б. Левченко, Н.В. Уханова та інші вчені та практики. Однак, слід відмітити, що багато питань даної проблематики є спірними, дискусійними, оскільки дитяча проституція, як найогидніший соціальний феномен, що набуває все більшого розповсюдження та стійкого вікового омолодження задіяних в ній осіб – все це потребує осмислення та усестороннього вивчення. І саме дискусійність і спірність багатьох питань в цій сфері є основою їх наукового доопрацювання з метою вироблення оптимальних шляхів подолання причин, що продукують ці явища, та подальшого успішного застосування заходів профілактики. Тому метою статті є

конкретизація причин дитячої проституції в сучасному суспільстві, які лежать в основі ефективності протидії цьому явищу. Новизна статті полягає в акцентуванні уваги на родині, як основному осередку формування дитини та її первинної соціалізації. Дитяча проституція обумовлена досить широким причинним комплексом, але в кінцевому результаті всі ці причини за своїми якісними критеріями закономірно і беззаперечно акумулюються і беруть початок саме в сім'ї, в родинних відносинах. І саме ці відносини є основою їх взаємозв'язку і взаємообумовленості.

Оскільки сексуальна експлуатація дітей становить суттєву загрозу для суспільства, у Конвенції ООН про права дитини вказано, що країни-учасники зобов'язані захищати дитину від всіх форм сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. З цією метою вони повинні приймати на національному, двосторонньому і багатосторонньому рівнях необхідні заходи для запобігання схилянню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності, використання в цілях експлуатації дітей в проституції, у іншій незаконній практиці, у порнографії [1].

Як зазначає В.О. Іващенко, сексуальна експлуатація дітей у комерційних цілях – одна з найжорстокіших форм насильства щодо них. Діти, які стали її жертвами, зазнають фізичних, психосоціальних та емоційних страждань, наслідки яких відчуваються протягом усього життя і навіть загрожують йому. Вони піддаються ризику ранньої вагітності, смерті під час пологів і зараження хворобами, які передаються статевим шляхом. Згідно з конкретними дослідженнями і свідченнями дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації, завдана їм травма є дуже глибокою, і багато з них не в змозі долучитися до нормального життя або повернутися до нього. Багато дітей вмирають, не досягнувши статевої зрілості [2, с.52]. Проте, не дивлячись на очевидність вказаної проблематики, дитячий секс давно перетворився у доходний міжнародний бізнес. Не зважаючи на всезростаюче усвідомлення суспільством небезпеки цієї «нової ін-

дустрії», сексуальна експлуатація дітей набуває все ширших масштабів.

Статистичні відомості щодо кількості дітей, які займаються проституцією, у нашій країні реально не відображають тієї ситуації, що склалася насправді. Майже кожного дня з екрану телевізора або сторінок журналів і газет ми бачимо інформацію подібного характеру: «На Закарпатті молода повія втягнула у заняття проституцією неповнолітню», «У Дніпропетровську злодій втягнув неповнолітню у заняття проституцією» «На Чернігівщині негідник за 50 гривень здавав в оренду збоченням свою малолітню падчерку», «Кошмар у столиці. Жінка брала гроші з іноземця за гвалтування своєї маленької доньки» і тому подібне.

Все це, безсумнівно, свідчить про надвисокий рівень латентності злочинної діяльності, пов'язаної із примушуванням або втягненням в заняття проституцією неповнолітніх чи малолітніх осіб, і нагальну необхідність виведення її з тіні з метою подальшої протидії їй всіма силами і засобами як державного спрямування, так і громадськості.

Загальновідомо, що кримінологічне вивчення будь-якого явища, в тому числі, сексуальної експлуатації дітей, неможливе без встановлення його причин та умов. Як зазначає І.М. Даньшин, частіше за все під причинами злочинності у кримінології розуміється та сукупність соціальних явищ і процесів, що породжують, обумовлюють її існування і відтворення в суспільстві [3, с.121].

Проблема причинності була і залишається однією з провідних та найбільш дискусійних у кримінології, адже саме від точного і своєчасного встановлення причин злочинності залежить якість вивчення криміногенної ситуації, прогнозування її стану, подальшої ефективності відповідної профілактичної роботи.

Що ж до причин заняття проституцією все більшої кількості дітей (добровільно або у зв'язку із примушуванням іншими особами), то їх корені ми вбачаємо у наступному:

– *відсутність сімейного піклування, недоліки сімейного виховання.* Цю причину ми називаємо першою, зважаючи на те, що мова

йде саме про дітей, а говорити про дітей доцільним є тільки через призму родини. Так, згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 28.03.1991 року про керівні принципи ООН щодо попередження злочинності серед неповнолітніх, сім'я є основною ланкою, відповідальною за первинну підготовку дітей до життя в суспільстві. Дійсно, простежується безпосередній зв'язок між умовами сімейного життя дітей та їх подальшою поведінкою. Згідно результатів проведеного власного дослідження, переважна більшість дітей-підлітків, які займалися проституцією, проживали у неблагополучних сім'ях. Частими були випадки, коли батьки не контролювали дозвілля своїх дітей, а іноді, і своєю поведінкою сприяли викривленню дитячої свідомості (вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів, сварки, бійки, розпусний спосіб життя та ін.). В результаті такого «сімейного виховання» у дітей часто спостерігається викривлення моральних та культурних ціннісних норм, орієнтирів і, як результат, проституція ними не оцінюється як щось недопустиме, заборонене і т.п.;

– *скрутне матеріальне становище та, відповідно, складні життєві обставини, що змушують дітей «заробляти» у такий спосіб.* Ця причина нерозривно пов'язана із попередньою, адже матеріальне становище дитини не може розглядатись у відриві від її найближчого оточення.

Важливим фактором у цьому є і безвідповідальна поведінка батьків, які часто просто не задовольняють їх першочергові потреби у їжі чи одязі. Часто діти із таких сімей тікають із дому, перетворюючись у «потенційних проститутток» або жертв інших злочинних посягань. Як справедливо з цього приводу зазначає А. Шиделко, найбільша ймовірність потрапити до групи ризику, стати жертвою комерційної сексуальної експлуатації стосується, головним чином, дітей, які перебувають у стані бродяжництва, дітей-наркоманів, дітей із деструктивних сімей, чий батьки ведуть асоціальний спосіб життя, дітей-сиріт, вихованців шкіл-інтернатів [4, с.167–168]. Діти вулиці є легкою здобиччю для дорослих з антисоціальними, аморальними установками,

злочинців, для яких ці діти є знаряддям отримання досить легких прибутків;

– *насильство в сім'ї*. Насильство в сім'ї на сьогоднішній день є проблемою, що має загрозливий характер, адже жорстокість і насильство в межах окремої родини є потенційною загрозою для благополуччя всього суспільства. За даними центру «Ла Страда - Україна», 44 % батьків в Україні не знають інших методів виховання дітей, окрім побиття. І з кожним роком тенденція жорстокого поводження із дітьми посилюється і стає домінуючою у спілкуванні в сім'ї дитини. Крім того, діти часто являються жертвами сексуального насильства в сім'ї, під яким слід розуміти протиправне посягання одного члена сім'ї на статеvu недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітнього члена сім'ї. Сюди можна віднести залучення до заняття дитячою проституцією, у тому числі використовуючи порнографічну літературу, фотографії, кінофільми та ін. з метою одержання прибутку [5, с.16]. Саме насильство в сім'ї породжує різні моделі агресивної поведінки дітей, що лежать в основі як росту злочинності цієї категорії осіб, так і зростання проявів їх жорстокої поведінки. Крім того, тільки в сім'ї дитина проходить ранню соціалізацію, вчиться на прикладі образу життя її членів сім'ї і часто цей негативний стереотип, що склався в ранньому віці, залишається з нею в дорослому житті і перебороти його буває вкрай важко або зовсім неможливо;

– *примушування до заняття проституцією з боку батьків, осіб, які їх замінюють, педагогів, чи осіб, на яких покладено обов'язки по їх вихованню*. В Україні, на жаль, широко відомі випадки, коли самі батьки використовують власних дітей для виготовлення порнографічних матеріалів або примушують їх до заняття проституцією, отримуючи за це гроші. Окрім цього, частими є випадки втягнення в заняття проституцією або примушування до заняття нею з боку вихователів, вчителів або інших осіб, на яких законом покладено обов'язки по їх вихованню. Слід відмітити, що дана причина дитячої проституції тісно пов'язана з попередніми. Спостерігається ро-

зширення кола осіб, які втягують дітей як в заняття проституцією, так і порнографією, та торгівлею ними в сексуальних цілях з метою наживи;

– *негативний вплив засобів масової інформації на несформовану психіку дитини щодо пропаганди розкृतості, сексуальності, можливості отримання «легких грошей»*. Взагалі, у сьогоднішній державно-правовій політиці з протидії злочинності масовим комунікаціям надається велике значення, оскільки ця політика, як і будь-яка інша, здійснюється в умовах насиченого і різноманітного інформаційного поля [6, с.84]. Засоби масової інформації по праву називають однією із «гілок влади» через той вплив, який ЗМІ можуть чинити на людей. Так, від того, яку інформацію та пропаганду буде чути та сприймати молодь, може залежати її майбутнє. Загальновідомо, що у малолітніх та неповнолітніх осіб система ціннісних орієнтацій не повністю сформована або носить викривлений характер. Так звана «сексуальна революція» породила статеvu розпущеність, цьому ж, в певній мірі, сприяли і засоби масової інформації, які не завжди продумано пропагували культ розбещеності, вседозволеності та легкого заробітку;

– *недостатньо правильна інформованість підлітка про статеvu відносини*. Ця причина дуже важлива і актуальна. Вона лежить в соціальній площині, яка охоплює різні напрямки – це і сімейні відносини, і загально виховні моменти, і морально – етичні, культурні, релігійні спрямування і широке коло осіб, які згідно свого родинного статусу, професійних, громадських обов'язків повинні виховувати ще змалечку в дитині культуру статевих відносин, і якщо вони діятимуть в одному позитивному напрямку, то і результат буде відповідним. Тобто, якщо буде закладена рання позитивна основа в свідомості дитини про сутність статевих відносин і робитимуть це досвідчені, авторитетні, компетентні особи, а не «вуличні вчителі» сумнівного спрямування, то, безумовно, це буде мати позитивний результат.

Визначивши ключові, на нашу думку, причини дитячої проституції, слід зазначити, що вони взаємопов'язані і подекуди взаємозале-

жні, вони є результатом наявності безлічі соціальних факторів, обставин, чинників, носять об'єктивний і суб'єктивний характер. А епіцентром цього причинного комплексу є сім'я, як основний осередок формування особистості дитини та її ранньої соціалізації.

Ці причини породжують та взаємодоповнюють одна одну. За кожною, окремо взятою із них, подекуди стоїть окрема соціальна проблема, вирішення якої сприятиме підвищенню ефективності протидії дитячій проституції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція ООН «Про права дитини» : зб. нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. – К. : ЮНІСЕФ, 2003. – 412 с.
2. Іващенко В. О. Торгівля жінками та дітьми: кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби : монографія / В. О. Іващенко. – К. : Атіка, 2004. – 112 с.

3. Даньшин І. М. Проблеми детермінації злочинності / І. М. Даньшин // Вісник Акад. правових наук України. – 1995. – № 2. – С. 115–123.

4. Шиделко А. Соціологічні аспекти розвитку секс-бізнесу в Україні та за кордоном / А. Шиделко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2007. – № 3. – С. 164–175.

5. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / [укладачі: Запорожцев А. В., Лабунь А. В., Заброта Д. Г., Басиста І. В., Дроздова І. В., Брижик В. О., Мусієнко О. М.]. – Київ : Час Друку, 2012. – 246 с.

6. Коваленко В. Сучасна масова комунікація: носій добра чи криміногенний фактор? / В. Коваленко // Право України. – 2008. – № 4. – С. 84–89.

Шевчук Т. А. Щодо основних причин дитячої проституції, як негативного соціального явища, в сучасному суспільстві / Т. А. Шевчук // Форум права. – 2016. – № 3. – С. 273–276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_3_50.pdf

Показана суспільна небезпечність дитячої проституції в сучасному світі та негативні наслідки сексуальної експлуатації дітей. Запропоновано до розгляду основні причини дитячої проституції, що лежать в площині родинних відносин та інформаційного поля. Зроблено висновок про взаємообумовленість та взаємозв'язок причинного комплексу дитячої проституції.

Шевчук Т.А. Об основных причинах детской проституции, как негативного социального явления, в современном обществе

Показана общественная опасность детской проституции в современном мире и негативные последствия сексуальной эксплуатации детей. Предложено к рассмотрению основные причины детской проституции, которые лежат в плоскости семейных отношений и информационного поля. Сделан вывод о взаимообусловленности и взаимосвязи причинного комплекса детской проституции.

Shevchyuk T.A. To the Main Causes of Child Prostitution as Negative Social Phenomena in Modern Society

It was shown to the public the dangers of child prostitution in the modern world and the negative consequences of sexual exploitation of children's. A consideration of the main causes of child prostitution, laying in the plane of family relations and information field it is proposed. The conclusion about a causal relationship and interdependence of complex child prostitution was made.